

The Journal of International Social Science Education

ISSN: 2146-6297 (Online) Dergi wepsayfası: <https://www.dergipark.org.tr/en/pub/issej>

Türkçe Derslerinde Metinlerle Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesi Bağlamında İşlevsel Bir Yaklaşım Önerisi: Çocuklar İçin Felsefe (P4C)¹

Zeynep Cin Şeker

Önerilen atf: Cin Şeker, Z. (2022). Türkçe Derslerinde Metinlerle Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesi Bağlamında İşlevsel Bir Yaklaşım Önerisi: Çocuklar İçin Felsefe (P4C), *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 8(1), 98-122. DOI: 10.47615/issej.1094455

Makale linki: <https://doi.org/10.47615/issej.1094455>

© 2022 Yazar(lar). Baskılar ve izinler: Yazarlar makalelerini USBED/Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisinde yayınladıktan sonra basılı olarak veya Birinci Baskı olarak çevrimiçi paylaşma iznine sahiptir.

Öne Çıkanlar

Alan yazında çocuklar için felsefe yaklaşımını açıklayan ve farklı öğrenci grupları üzerindeki etkisini Alan yazında Türkçe dersleri ile çocuklar için felsefe yaklaşımını ilişkilendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Alan yazındaki çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada çocuklar için felsefe yaklaşımı Türkçe derslerinde eleştirel düşünme becerisini geliştirme sürecinde kullanılabilir bir yöntem olarak önerilmiştir. Yapılan çalışmanın Türkçe eğitimi alanında çalışan araştırmacılara ve alandaki öğretmenlere katkı sunacağı düşünülmektedir.

USBED/Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi hakemli bir çevrimiçi dergidir. Bu makale araştırma, öğretim ve özel çalışmalar amacıyla kullanılabilir. Makalenin içeriğinden yalnızca yazarlar sorumludur. Dergi makalelerin telif hakkına sahiptir. Yayıncı, araştırma materyalinin kullanımıyla bağlantılı veya doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkan herhangi bir kayıp, işlem, talep veya masraf veya zarardan sorumlu tutulamaz.

Tüm yazarlardan, sunulan çalışmalarla ilgili olarak diğer kişi veya kuruluşlarla herhangi bir finansal, kişisel veya diğer ilişkiler dahil olmak üzere herhangi bir fiili veya potansiyel çıkar çatışmasını ifşa etmeleri istenir.

¹Bu çalışma 5. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2021)'nda sunulan 'Türkçe Derslerinde Metinlerle Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesi Bağlamında İşlevsel Bir Yaklaşım Önerisi: Çocuklar İçin Felsefe (P4C)' sözlü bildirisinin geliştirilmiş biçimidir.

Türkçe Derslerinde Metinlerle Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesi Bağlamında İşlevsel Bir Yaklaşım Önerisi: Çocuklar İçin Felsefe (P4C)

Zeynep Cin Şeker

ÖZ

Türkçe eğitimi, bilginin aktarıldığı durağan bir süreç değil, beceri geliştirmeyi temel alan bir süreçtir. Türkçe eğitiminin amacı, okuduğunu ve dinlediğini anlayan ve anladıklarını konuşma ve yazma becerileri ile etkili bir biçimde anlatan bireyler yetiştirmektir. Dil becerilerinin yanında, eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcı düşünme, araştırma gibi düşünme becerilerini geliştirmek, Türkçe eğitiminin bir diğer amacı olarak karşımıza çıkar. Dil becerileri ile düşünme becerileri arasında birbirini destekleyen bir ilişki olduğu bilinmektedir. Anlama ve anlatma becerilerinin gelişimi bireyin düşünme becerilerinin niteliğini belirlerken düşünme becerilerinin gelişimi de dil becerilerinin niteliğini belirler. Dil ve düşünce arasındaki bu sıkı ilişki Türkçe derslerinde düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmesini gerekli kılar. Son yıllarda dünyada ve ülkemizde, çocuklar için felsefe/çocuklarla felsefe yaklaşımının gördüğü büyük ilgi dikkat çekmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirlenen amaçlar ile çocuklar için felsefe yaklaşımının amaçları arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Bu bağlamda çalışmanın öncelikli amacı, çocuklar için felsefe yaklaşımının amaçları ile Türkçe eğitiminin amaçları arasındaki benzerliği ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın bir diğer amacı ise Türkçe derslerinde çocuklar için felsefe yaklaşımından nasıl yararlanılabileceği noktasında farkındalık oluşturmaktır.

MAKALE TARİHİ

Geliş tarihi 28 Mart
2022
Kabul tarihi 13 Mayıs
2022

ANAHTAR KELİMELER

Türkçe eğitimi,
Çocuklar için felsefe,
Eleştirel düşünme,
P4C, Eleştirel düşünme
öğretimi

Makale Türü

Derleme makalesi

İLETİŞİM Zeynep Cin Şeker zeynepseker@atauni.edu.tr Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Education,
Erzurum,25240

© 2022 Zeynep Cin Şeker.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial ile lisanslanmıştır. Lisans, (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>) koşulları altında dağıtılan ve ticari olmayan amaçla eserini remix, ince ayar yaparak ya da üzerine geliştirerek kendi eserlerinde kullanılmasına izin verir. Ancak ortaya çıkan yeni eseri benzer lisans ile lisanslamak zorunda değildir.

Giriş

Bilgiye ulaşma yollarının arttığı günümüzde, bilgiye ulaşma sorunu ortadan kalkmış gibi görünse de bu durum başka ihtiyaçları ve sorunları beraberinde getirmiştir. Teknolojik araçların günlük yaşamımızda yer alması aynı konuda birden fazla bilgiye ulaşmamızı sağlamış ve bu ulaşımın hızını da artırmıştır. Bir konu hakkında ihtiyaçtan fazla, doğruluğu ve güvenilirliği belirsiz olan bilgiye ulaşmak, bireylerin eleştirel düşünme, karar verme, tartışma gibi temel becerilerinin gelişmesini gerekli kılmıştır. Yaşam içerisinde sürekli gelişen ve değişen bilgi kaynakları eğitim anlayışının ve dolayısıyla okulun değişmesini zorunlu hâle getirmiştir. Okullar bilgiye ulaşılan ve bilginin öğrenildiği tek kaynak olma özelliklerini yitirmiştir. Taşdelen'e (2017, s. 8) göre bilgi ve bilimlerin eğitimi, sonuçta bir düşünme eğitimiye dönüşmediği ve onunla harmanlanmadığı durumda, verimsiz bir ezber ve salt kendi kendini tüketen bir çaba olmaktan öteye geçmez. Eğitim sürecinde, bilgiye ulaşma yollarını sosyal yaşamında da deneyimleyen öğrencilere ulaştıkları bilgileri, zihinsel süreçlerden geçirecek biçimde kullanmalarını sağlayacak düşünme becerilerini kazandırmanın ve geliştirmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda eğitim ortamında öğrencilerin, genel olarak düşünme özelde ise eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerle karşılaşmalarının önemli olduğu söylenebilir.

Amaç

Dil ve düşünce arasındaki ilişki dikkate alındığından Türkçe derslerinin düşünce geliştirme bağlamında önemli bir ortam özelliği gösterdiği ve bu ortamın da eleştirel düşünme ile ilişkilendirilmiş etkinlik ve yaklaşımlarla planlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın öncelikli amacı, çocuklar için felsefe yaklaşımının amaçları ile Türkçe eğitiminin amaçları arasındaki benzerliği ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın bir diğer amacı ise Türkçe derslerinde metin işleme sürecinde çocuklar için felsefe yaklaşımından nasıl yararlanılabileceği noktasında farkındalık oluşturmaktır.

Metodoloji

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi ile toplanmıştır. Veriler, eleştirel düşünme ve öğretimi, Türkçe eğitimi ve eleştirel düşünme ilişkisi, çocuklar için felsefe yaklaşımı konularındaki yerli ve yabancı alan yazından elde edilmiştir. Veriler öncelikle Türkçe eğitimi ve eleştirel düşünme becerisi arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak biçimde düzenlenmiş ardından çocuklar için felsefe yaklaşımının uygulama süreci ile Türkçe derslerindeki metin işleme süreci arasındaki ilişkiler ortaya konarak yorumlanmıştır.

Eleştirel Düşünme ve Öğretimi

Düşünme, günlük yaşamda çok sık kullandığımız kavramlardan biridir. Bağlam içerisinde, çoğunlukla derinlemesine bir anlamda kullanmadığımız ve üzerinde çok durmadığımız düşünme, insanı diğer varlıklardan ve canlılardan ayıran önemli bir beceridir. Düşünme, karmaşık bir süreç olarak gerçekleşebileceği gibi günlük yaşamda aldığımız basit kararların, hissettiklerimizin yaptıklarımızın, istediklerimizin birçoğu da düşünme becerimizle ortaya çıkar ve şekillenir.

Eğmir (2018) düşünmeyi, insanın yaşamı boyunca edindiği deneyimlere yönelik sürdürdüğü bir inceleme faaliyeti olarak tanımlar. Bu inceleme sonucunda insan anlama, karar verme, plan yapma, problem çözme, yargıda bulunma veya eyleme geçme davranışlarından birini sergiler. Bu yönüyle düşünme hem bir süreç hem de bu sürecin sonucunda ulaşılmaya amaçlanan bir ürünü işaret eder. Özden'e (2003) göre düşünme gözlem, tecrübe, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarla elde edilen bilgileri kavramsallaştırma, uygulama, analiz ve değerlendirmenin disiplini edilmiş biçimidir. Timuçin (2004) ise düşünmeyi zihnin, kavramları ve fikirleri inceleme, karşılaştırma edimi olarak tanımlarken düşünceyi, kavramları karşılaştırarak fikirler oluşturma, yargılardan karşılaştırma yoluyla sonuçlar çıkarma ve bir yargı ya da görüş ortaya koyma yetisi olarak görür. Tanımlara bakıldığında düşünmenin, bireyin belirli mantıksal işlemleri gerçekleştirerek yargıya vardığı bir süreç olduğunu söyleyebiliriz. Bireyin, belirli kavramlar, durumlar, olaylar arasında ilişki kurarak yaşamını rahat sürdürebilmesi için düşünmesi ve düşünce üretmesi gerekir. Karşılaşılan güçlüklerin daha kolay aşılmasını sağlayacak bir unsur olarak görülen düşünmenin bir yönü de eleştirel düşünmedir (Semerci, 2000, s. 23).

Eleştirel düşünme, elde ettiğimiz bilgilerin işlevsel biçimde kullanılması, bir yükün olmaktan kurtarılması için gerekli üst düzey düşünme becerisidir. Eleştirel düşünme farklı araştırmacılar tarafından tanımlanan bir kavramdır. Smith'e (2003) göre algılama, dikkat ve hafıza gibi daha düşük dereceli bilişsel süreçlerden yararlanan, ancak bunlardan ayırt edilebilen, daha üst düzey düşünmeye-bilinçli olarak kontrol edilen yansıtıcı düşüncenin bir biçimidir. Şahinel'e (2002, s. 125) göre, özel bir düşünce alanına ya da biçimine ilişkin kusursuz düşünceyi ortaya çıkaran disiplinli ve öz denetimli düşünme biçimidir. Huit (1998) eleştirel düşünmeyi, argümanları veya önermeleri değerlendirmenin ve inançların gelişimine rehberlik edebilecek ve eyleme geçebilecek kararlar vermenin disiplinli zihinsel aktivitesi olarak ifade eder. Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz (2003) ise bireylerin amaçlı olarak ve kendi kontrolleri altında yaptıkları, alışılmış olanın ve kalıpların tekrarının engellendiği, önyargıların, varsayımların ve sunulan her türlü bilginin sınındığı, değerlendirildiği, yargılandığı ve farklı yönlerinin, açılımlarının, anlamlarının ve sonuçlarının tartışıldığı, fikirlerin çözümlenip değerlendirildiği, akıl yürütme, mantık ve karşılaştırmanın kullanıldığı ve sonucunda belirli fikirlere, kuramlara veya davranışlara varılan düşünme biçimi olarak görürler. Tanımlara baktığımızda eleştirel düşünmenin

mantıklı, yansıtıcı, disiplinli, öz denetimli ve bilinçli yaklaşım gerektiren, öne sürülen düşüncelerin gerekçelendirilmesini isteyen bir beceri olduğunu söyleyebiliriz.

Paul (1993), eleştirel düşüncenin iki temel varsayım üzerine kurulduğunu ifade eder. Bunlardan ilki “düşüncemizin kalitesi yaşamımızın kalitesini belirler.”, ikincisi ise “herkes sürekli olarak düşüncenin kalitesini nasıl geliştireceğini öğrenebilir.”. Bu açıdan eleştirel düşünme, bireyin hem sosyal yaşamını hem de aldığı eğitimi nitelikli hâle getirebilmesi için başvurması gereken becerilerden biridir.

Eleştirel düşünme becerisi, üst düzey düşünme gerektiren bir beceri olmakla birlikte öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir beceridir. Ancak bu beceriyi kazanma/kazandırma ve geliştirme sürecinde bazı koşulların sağlanmış olması önemlidir. Eleştirel düşünme öğretimi üzerine iki farklı görüş vardır. Bunlardan ilki, eleştirel düşünmenin bağımsız bir beceri alanı olarak öğretilmesinin gerekliliğini savunur. Ennis, eleştirel düşünme öğretiminin derslerden bağımsız olarak, bir beceri şeklinde öğretilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu şekilde konu içerisindeki temel disiplinlerin tekrarlanmasından kaçınılmış olacağını, kazanılan bilişsel becerilerin diğer derslere uygulanmasının ve o dersler tarafından desteklenmesinin daha kolay olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte Ennis bireyin sahip olduğu eleştirel düşünme becerisini, karşılaştığı problemlerin çözümünde kullanabileceğini savunmuştur (1985’ten akt. Polat, 2014, s. 22). İkinci görüş ise eleştirel düşünmenin bir konu alanı ile ilişkilendirilerek öğretilmesini savunur. Eleştirel düşünmenin diğer alanlardan ilişkilendirilerek öğretilmesinin gerekliliğine vurgu yapan araştırmacılar, bir konu alanı ile ilişkilendirilmesinin daha etkili ve beceri geliştirme açısından daha kalıcı olduğunu savunurlar.

Her öğrencinin bir seviyeye kadar eleştirel düşünme potansiyeline sahip olabileceğini ifade eden Patrick’e (1986) göre var olan potansiyeli geliştirmek için ders içeriğindeki konularla ilişkilendirilmelidir. Eleştirel düşünme, öğretim programının tüm derslerinde, öğrencilerin bilişsel gelişimleri ve önceki öğrenme deneyimleriyle tutarlı bir şekilde uygulanırsa, öğrencilerin bu konudaki yetenekleri artacaktır. Eleştirel düşünmenin öğretilmesi, öğrencilerin okuldaki benzer konulara ve okul dışında, yaşamdaki sorunlara strateji ve becerileri aktarma yeteneklerini geliştirmenin en etkili yolu olabilir. Bu durumda eleştirel düşünme, sıradan vatandaşların eğitiminde de temel bir unsur hâlini alır. Aynı zamanda akademik başarı, sosyoekonomik ilerleme ve etkili vatandaşlık fırsatları toplumumuzda daha geniş ve adil bir şekilde yayılacaktır. Eleştirel düşünme üzerine ayrı dersler, bilişsel strateji ve beceri geliştirmenin oldukça zayıf bir yolu gibi görünmektedir. Huitt (1998) de eleştirel düşünmeyi ve bileşenlerini ayrı beceriler olarak öğretmenin mümkün olduğunu ancak belirli bir bilgi alanı ile bağlantılı olarak öğretildiğinde en iyi şekilde geliştirilip kullanılabileceğini savunur.

Eleştirel düşünme becerisine öğretim programlarında farklı konu alanları ile

ilişkilendirilerek yer verilmesi tek başına yeterli değildir. Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirebilmeleri ve eleştirel düşünme öğretiminin gerçekleşebilmesi için öğretmen yeterliliği ve okul/sınıf iklimi de önemlidir.

Potts (1994) eleştirel düşünme öğretimi sürecinde öğretmen yaklaşımının nasıl olması gerektiğini şöyle ifade eder:

- Öğrenciler arasındaki etkileşimi teşvik etmek: Bir grup ortamında öğrenme, daha fazla başarı elde edilmesini sağlar.
- Tek doğru cevabı olmayan açık uçlu sorular sormak: Eleştirel düşünme sürecinde karşılaşılan problemler veya sorular tek bir doğruya yönlendirmediğinde eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye katkı sunar. Aynı zamanda açık uçlu sorular öğrencileri, yanlış cevap verme kaygısından kurtararak korkmadan yaratıcı düşünmeye ve cevap vermeye teşvik eder.
- Öğrencilere, sorulan soruları veya yöneltilen sorunları yansıtmaları için yeterli zaman tanımak: Eleştirel düşünme nadiren anlık yargıları içerir; bu nedenle, soru sormak ve cevapları almadan önce öğrencilere yeterli zaman tanımak, anında verilen cevabın her zaman en iyi cevap olmadığını anlamalarına yardımcı olur.
- Transfer için öğretim: Eleştirel düşünme eğitimi öğretmenlerin, öğrencilere yeni edinilen bir becerinin veya bilginin diğer durumlara ve kendi deneyimlerine nasıl uygulanabileceğini görme fırsatı sağladıklarında gerçekleşir.

Eleştirel düşünmeyi destekleyen öğretim, öğrencilerin sadece bilgileri tekrarlamak (ezberlemek) yerine problemleri çözmek ve karar vermek (düşünmek) için bilgiyi analiz etmelerini, sentezlemelerini ve değerlendirmelerini gerektiren sorgulama tekniklerini kullanır. Eleştirel düşünme, öğrencilerin düşünceleri ve kendi düşünceleri üzerinde de düşüncelerini gerektiren zihinsel bir beceri olduğu için üst düzey düşünme becerilerini kullanmalarını gerektirir. Öğrenciler, bilgileri ezberlememeli veya eleştirel düşünmeden okuduklarını veya dinlediklerini kabul etmemelidir.

Eleştirel düşünme öğretiminin gerekliliklerini yerine getirmenin yanında sürecin başarısız olmasına neden olan yanılgıları belirlemek de önemlidir. Geleneksel öğretim sürecinde öğretmen öğretici, öğrenci ise öğrenen konumundadır. Ancak bu varsayım eleştirel düşünme öğretimi için geçerli değildir. Becerinin geliştirilmesinde öğretmen de öğrenciler gibi sürecin bir parçası olmalıdır. Bu süreçte 'asıl önemli olan doğru cevaptır' düşüncesi süreci olumsuz etkileyecek yaklaşımlardan biridir. Eleştirel düşünme öğretiminde önemli olan düşünme süreçlerinin iyi işlenmesini sağlamak ve cevapları gerekçelendirecek kanıtlar sunmaktır. Düşünme ve eleştirel düşünme becerileri arasındaki fark yürüme ve dans etme becerileri arasındaki farka benzetilebilir. Yürümek doğaldır ancak dans etmek farklı ve yoğun bir çaba gerektirir. Dolayısıyla insanlar normal

yaşamlarının her aşamasında düşünce üretirler ancak eleştirel düşünebilmeleri için daha karmaşık ve yoğun bir süreç gerekir. Eleştirel düşünme, basit ve edinilmesi nispeten daha kolay olan diğer becerilerden oluşan karmaşık ve üst düzey bir faaliyettir. Bu bağlamda, kendini oluşturan parçaların toplamından daha fazladır. Gelder, bu durumu tenis sporu ile örneklendirir. Tenis oynayabilmek için koşmak, sağ vuruş, ters vuruş yapabilmek, rakibinizi izlemek gibi şeyler yapabilmelisiniz. Ancak bunların tamamına ayrı ayrı hâkim olmak iyi bir tenis oyuncusu olabilmek için yeterli değildir. Aynı biçimde eleştirel düşünme de farklı düzeydeki düşünme becerilerinin ustaca ve birbiriyle ilişkili biçimde kullanılmasıyla ortaya çıkar. Facione (2015) eleştirel düşünme sürecinde kullanılması gereken becerileri şöyle açıklar:

1. Analiz etme: İfadeler, sorular, kavramlar, açıklamalar veya inanç, yargı, deneyimler, nedenler, bilgiler veya görüşleri ifade etmeyi amaçlayan ifade biçimleri arasındaki çıkarımsal ilişkileri belirlemektir.
2. Yorum: Çok çeşitli deneyimlerin, durumların, verilerin, olayların, yargıların, sözleşmelerin, inançların, kuralların veya kriterlerin anlamını veya önemini anlamak ve ifade etmektir.
3. Değerlendirme: Kişinin algısını, deneyimini, durumunu, yargısını, inancını veya görüşünü karşılayan ifadelerin güvenilirliğini değerlendirmesidir.
4. Açıklama: Kişinin akıl yürütmesinin sonuçlarını tutarlı bir şekilde sunabilmesidir. Başka bir ifadeyle akıl yürütmeyi, sonuçlarının dayandığı kanıtsal, kavramsal, metodolojik, eleştirel ve bağlamsal düşünceler açısından açıklamak ve gerekçelendirmektir.
5. Çıkarım: Akılcı sonuçlara ulaşmak için gerekli unsurları tanımlamak; varsayımlar ve hipotezler oluşturmak; ilgili bilgileri dikkate almak ve verilerden, ifadelerden, ilkelerden, kanıtlardan, yargılardan, inançlardan, görüşlerden, kavramlardan, açıklamalardan, sorulardan veya diğer temsil biçimlerinden çıkan sonuçları ortaya koymaktır.
6. Öz düzenleme: Bireyin, bilişsel faaliyetlerini, bu faaliyetlerde kullanılan öğeleri, elde edilen sonuçları sürekli olarak kontrol etmesi, kendi akıl yürütme biçimi ve sonuçlarını sürekli sorgulama, doğrulama, değerlendirme ve düzeltmeye yönelik bir bakış açısından ele almasıdır.

Eleştirel düşünme öğretimi süreciyle ilgili diğer bir yanlış ise öğretmenin teorik açıklama yapmasının ve becerinin nasıl kullanılacağını açıklamasının yeterli görülmesidir. Eleştirel düşünme becerisi, sadece teorisi öğretilerek kazandırılabilir bir beceri değildir. Uygulamaya geçebilmek için elbette teorik bilgiye sahip olunmalıdır. Teori, ekmeğin yükselmesini sağlayan maya gibidir. Ekmek yapabilmek için diğer bileşenlere göre sadece küçük bir miktar mayaya ihtiyacınız vardır, ancak bu küçük bir miktar maya iyi bir ekmeğin için çok önemlidir. Ayrıca mayadan başka bir şeyiniz yoksa hiç ekmeğinizin olmayacaktır. En iyi yaklaşım hem teori hem de uygulama alanında aynı anda

çalışmak olabilir. Eleştirel düşünme odaklı sınıf tartışmalarının bir amaç olarak görülmesi ve sürecin göz ardı edilmesi de eleştirel düşünme öğretiminde başarısızlığa neden olacak yaklaşımlardan biridir (Sternberg, 1987; Gelder, 2005).

Eleştirel düşünme becerisinin ve bu beceriyi mümkün kılan alt becerilerin kazandırılabilmesi ve öğrencilerin eleştirel bir düşünür olmalarının sağlanabilmesi için öğretmen yaklaşımı büyük önem taşır. Ancak eleştirel düşünme öğretimi yapabilen bir öğretmenin en büyük yardımcısı da eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesini olanaklı kılan derslerin bu beceri ile ilişkilendirilmiş olmasıdır. Öğrencilerde eleştirel bakış açısının geliştirilmesine büyük katkı sağlayacak en önemli derslerin başında Türkçe dersinin geldiği düşünülmektedir. Alan yazında, eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesinde kullanılacak fazlaca yöntem ve teknik bulunmaktadır. Çocuklar için felsefe yaklaşımı da dünyada benimsenen bir yaklaşım olmakla birlikte ülkemizde yeni yeni gelişen ve birçok disiplinle ilişkilendirilebilecek bir yaklaşımdır. Bu bağlamda son yıllarda öne çıkan çocuklar için felsefe yaklaşımı, düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlayan ve farklı disiplinler için de uygulama alanı olan bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Türkçe dersleri ile Çocuklar için felsefe yaklaşımının ilişkisini ve bu yaklaşımın Türkçe derslerinde uygulanabilirliğini ortaya koymanın önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Eleştirel Düşünme Becerisini Geliştirme Bağlamında Çocuklar İçin Felsefe Yaklaşımı ve Türkçe Eğitimi

Dil becerileri ile düşünme becerisi arasında birbirini destekleyen, karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Anlama becerilerinden okuma ve dinlemenin, anlatma becerilerinden yazma ve konuşmanın gelişimi bireyin düşünme becerisinin niteliğini belirlerken düşünme becerisinin gelişmişliği de dil becerilerinin niteliğini belirler.

Dil ve düşünce arasındaki ilişkiye yönelik farklı görüşler olmasına rağmen bu görüşlerin birleştiği temel nokta dilin düşünceden, düşüncenin de dilden ayrı ele alınamayacağıdır. “iyi düşünmek, iyi dile getirmektir. Düşünme denilince genellikle gerekçe öne sürme, öncülden sonuca yürüme, tek tek tasarımları belli bir düzen içinde birbiri ile birleştirme, çıkarımlama, kanıtlama, karşılaştırma, belgeleme tanıtlama ve benzeri şeyler anlaşılır.” (Gönenç ve Bozkurt). Bu süreçlerin gerçekleşebilmesi için doğru düşünmenin yanında doğru düşüncenin de dile getirilmesi gerekir.

Dil ve düşünce arasındaki bu sıkı ilişki, dil eğitimi sürecinin düşünme becerilerinin işlevsel kullanılmasını sağlayacak biçimde tasarlanmasını gerekli kılar. Günümüzde dil öğretiminde ve dolayısıyla Türkçe öğretiminde bir dilin kurallarının eksiksiz olarak bilinmesini veya ezberlenmesini gerektiren yaklaşımlar tercih edilmemektedir. Çünkü bir dili bilmek kurallar yığını ezberlemeyi değil dilin işlevlerini kavramayı, o dilde düşünce üretebilmeyi,

bireyin kendini sözlü ve yazılı olarak eksiksiz ifade edebilmesini gerektirmektedir.

Dil becerilerinin herhangi birinde hedeflenen kazanımların, eleştirel nitelikte gerçekleşmesi bireylerin düşünce gelişimini, simetrik olarak dil gelişimini de etkinleştirir. Bu bakımdan dil becerilerinin her birinde, öğrencilerin o alanla ilgili eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Eleştirel okuma, eleştirel dinleme ve konuşma, eleştirel ve yaratıcı yazma çalışmaları öğrencilerin yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme gibi temel becerilerinin gelişmesini de destekler. Dil becerilerinin temel becerilerle desteklenerek öğretilmesi yapılandırmacı yaklaşımın da gerekleri arasındadır. Dil becerilerinin kazanılması bilgi odaklı değil beceri odaklı olmalıdır. Öyleyse Türkçe eğitimi, bilginin hedeflendiği, ezberlendiği, sınavlarda bilginin ölçüldüğü, bir öğrenme alanı olarak değil, sözü edilen temel becerilere yönelik kazanımların hedeflendiği bir öğrenme alanı olarak düşünülmelidir. Bu anlayış kapsamında her seviyedeki metin bilgi odaklı olmaktan öte bir etkileşim aracı, düşünsel bir etkinlik alanıdır (Karadüz, 2010).

Bu bağlamda dil eğitiminin, düşünme becerileri üzerinde büyük etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla Türkçe derslerinin genel olarak düşünme ve özel olarak eleştirel düşünme becerilerini kazandıracak, geliştirecek ve bir yaşam biçimine dönüştürecek nitelikte yürütülmesi önemlidir.

Başoğlu ve Mutlu (2012), eleştirel düşünme becerilerinin Türkçe eğitiminde uygulanmasının dört temel dil becerisi aracılığıyla gerçekleştirilebileceğini ifade eder. Söylenenleri eleştirel bir bakış açısıyla dinleyen, okuduklarını eleştirel tutumla okuyan, yazı yazar-ken eleştirel olan ve konuşurken kelimeleri seçerek konuşup eleştiri yapma yetisine kavuşan bireyler için “eleştirel düşünür” terimini kullanmak yerinde olacaktır.

Eleştirel düşünme özünde felsefi düşünmedir. Felsefi düşünme ya da perspektif olmadan eleştirel düşünme süreçleri anlaşılabilir ve kuramsallaştırılamaz. Bu çerçevede öğrencilerin (tabii özellikle küçük yaşta çocukların) eleştirel düşünme kapasitelerinin geliştirilmesi çabası felsefi düşünmenin eleştirel bakıştaki rolünün ayrıntılı bir analizini gerektirir. Bu bağlamda da eleştirel düşünmeyi eğitimin temel bir parçası kılmayı planlayan bir eğitimcinin felsefi düşünmenin ilgili süreçteki rolünü hesaba katması olmazsa olmazdır. Bu çerçevede hem dünyada hem de ülkemizde çocuklar için felsefe ya da çocuklarla felsefe eğitimine yönelik ilginin arttığı gözlemlenebilir (Boyacı, Karadağ ve Gülenç, 2018).

İnsanların herhangi bir konu üzerinde bir fikre sahip olması felsefe değildir ve felsefe yapma daha farklı bir çaba ister. Felsefe, fikirlerimiz olduğu zaman değil onları incelediğimiz zaman başlar; nasıl yapıldıklarına, içlerinde ne olduğuna bakmayı iş edindiğimiz zaman, onları farklı yöne çevirmek, çeşitli ışıklar altında aydınlatmak istediğimiz zaman başlar. Felsefe konuşmak her şeyden önce ortak bir sorgulama ve birlikte gezme için el ele tutuştuğumuz bir arayıştır (Droit, 2017, s. 20).

Matthew Lipman'ın 1960'lı yıllarda başlattığı çocuklar için felsefe (P4C) yaklaşımı düşünme ve eleştirel düşünme becerisinin küçük yaşlardan itibaren

geliştirilebileceğini savunur. Çocukları gerekçelendirme ve gerekçelendirmeyi sağlayan akıl yürütme sanatını öğrenmeye teşvik eden Lipman ile başlayan bu yaklaşım birçok alanda ve ülkede uygulanmaktadır (Boyacı, Karadağ ve Gülenç, 2018, s. 150).

Çocuklar için felsefenin amacı yaratıcı, esnek ve eleştirel düşünme becerilerinin bir yaşama tutumu olarak verildiği, kendine özgü yöntem ve tekniklerle bu becerilerin kazandırılmaya çalışıldığı bir düşünme eğitimi sunmaktır (Taşdelen, 2017, s. 7). Temeli düşünme becerilerini harekete geçirmek olan yaklaşım, çocuğun hakikate çıplak gözle, tarafsız bakma yetisini korumayı ve soru sorma heyecanının yetişkinlik yıllarında da canlı kalmasını sağlamaya çalışır (Dirican, 2017, s. 8). Felsefe, çocuklara sıradan ama şaşırtıcı kavramları keşfetme, düşüncelerini geliştirme, dünyalarını daha iyi anlama ve bu dünyada neye değer verileceğini keşfetme şansı sunar. Dolayısıyla felsefe yapan çocuklar, kendilerini ve dünyayı yeni ve farklı bir biçimde görmeye başlarlar.

Çocuklar için felsefe, temel felsefi kavramların ve filozofların düşüncelerinin salt bilgi olarak öğretildiği bir felsefe eğitimi değildir. “Çocuklar için felsefe bir bilgi alanı olarak görülmemeli, aksine bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmak ve katılımcıların özerk olarak karar vermelerini sağlamak için tasarlanmış bir uygulama olarak görülmelidir.” (Vansieleghem, 2005, s. 20).

Taşdelen (2017, s. 8) çocuklarla yapılan felsefenin, çocuğa felsefi bilgilerin yüklenmesi anlamında değil daha çok soru sorma, cevap verme, kendi fikrini söyleme, başkalarının görüşlerine saygı duyma, düşünceleri eleştirebilme, takdir edebilme, bilgiye ve bilgi kaynaklarına merak duyma, öğrendiği bilgiler ve kendi deneyimleri üzerinde düşünebilme olarak görülebileceğini belirtir. Bunu yaparken başkaları tarafından verilen cevaplarla kısıtlanmazlar, yeni olasılıkları ve yeni düşünme yollarını keşfetmekte özgürdürler. Aynı zamanda grupla birlikte düşünme ve birey olarak düşünme olanağı bulurlar. McCall’a (2017, s. 81) göre insanların bir sorunun cevabıyla bağlantılı olarak ele aldığı farklı görüşler vardır ve bu görüşlerden bazıları doğruya diğerlerinden daha yakındır. Bu bağlamda, bir konuyla ilgili düşüncemizin doğru olmaya daha yakın olabilmesi için farklı görüşleri karşılaştırmak, kıyaslamak ve onları ‘test’ etmek faydalı olacaktır.

Çocuklar için felsefe yaklaşımının uygulanabilmesi için gerekli belirli aşamaları vardır. Haynes (2002), rutin bir sınıf felsefi sorgulama sürecini dokuz adımda şöyle özetlemiştir:

- Rahatlama alıştırmasıyla başlama, oturma kurallarını belirleme;
- Felsefi soruşturmayı başlatmak için bir uyarıcı (öykü, masal, resim, fotoğraf, nesne vb.) paylaşımı yapma;
- Öğrencilere uyarıcı üzerinde düşünme süresi verme;
- Sorgulama-Öğrencilerin ilginç veya şaşırtıcı sorular düşünceleri ve sorularını sormaları;
- Bağlantı kurma-Sorulan sorular arasında bağlantılar kurma;
- Soruşturmaya başlamak için bir soru seçme;

- Birbirlerinin fikirlerini geliştirme-Bu sırada öğretmen, çocukları birbirlerinin fikirlerini takip etmeleri için teşvik etme ve ilgili sorgulama hatları açmaya izin verme arasında bir denge kurmalıdır;
- Tartışmayı kaydetme-Soruşturmayı grafik, haritalama gibi bir görsellerle ifade etmek;
- Gözden geçirme ve soruşturmayı bitirme-Sürecin kendisini yansıtan bir özetleme yapma (düşüncelerin değişip değişmediği vb.) (Akt. Trickey ve Topping 2004).

Haynes'in özetlediği çocuklar için felsefe oturumu aşamalarının uygulanması kuşkusuz ki öğrencilerin birçok becerisini geliştirecektir. Çocuklar için felsefe etkinliğinin en önemli aşamalarından biri felsefi soruşturmayı başlatmak için seçilen uyarıcıdır. Türkçe dersleri bağlamında düşünüldüğünde bu uyarıcının bir öykü, masal gibi yazınsal metinlerden seçilmesi önemlidir. Akkocaoğlu Çayır (2015), felsefe tartışmasında kullanılacak metinlerin çocukların günlük yaşamıyla ilişkili olmasının, metinde çocuklarla tartışılacak felsefi kavram, soru ya da sorunların yer almasının ve tüm bunların çocukların seviyelerine uygunluğunun önemli olduğunu vurgular. Metinler, çocukların hayatlarında sıklıkla var olan mutluluk, arkadaşlık, dostluk gibi konularla ilişkili olmalı ve bu kavramlar metnin içerisinde gizli olmalıdır. Çocuklarla felsefe yapma sürecinin verimli olabilmesinde metin seçiminin önemli olduğu unutulmamalıdır. Bahsedilen kavramları olumlu veya olumsuz olarak niteleyen, yüzeysel biçimde ele alan ve doğrudan davranış kazandırmaya yönelik kurgulanan metinler yerine kavramların metnin derin düzeyinde yer aldığı ve öğrencilerin yorum yapmasına olanak sağlayan nitelikli metinler tercih edilmelidir.

Sunulan uyarıcı üzerinde düşünme, uyarıcıya yönelik sorular oluşturma, sorular arasında bağlantı kurma ve oluşturulan sorular arasından tartışmayı başlatmak için bir soru seçme aşamaları öğrencilerin düşünme becerilerini harekete geçirecek ve eleştirel düşünmenin bileşenlerinden oluşan karar verme, seçme, ilişki kurma gibi alt becerilerin gelişimine de katkı sunacaktır. Bu süreçlerde öğrenciler, birbirileri ile fikir alışverişini yapabilecek ve bu süreçte de sosyal ve dil becerilerini geliştirme olanağı bulacaklardır.

Bahsedilen biçimde uygulanan çocuklarla felsefe oturumu, çocukların belirli becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu becerileri Gaut ve Gaut (2012, s. 3) şöyle ifade etmişlerdir:

- Eleştirel akıl yürütme becerileri: Gerekçeleştirme, itirazları ve zıt-örnekleri değerlendirme, genel ilkeleri bulma ve ayırma yapma.
- Yaratıcı düşünme becerileri: kendi fikirlerini bulma ve tartışarak geliştirme,
- Konsantrasyon becerileri: Çocuğun yoğunlaşabileceği sürenin uzatılması,
- Dinleme becerileri: Diğerleri konuşurken dikkatle dinlemek ve kesmemek,
- İletişim becerileri: Düşüncelerini kelimelere dökebilme ve açıkça başkalarına aktarabilme,

- Sosyal beceriler: Başkalarının fikirlerine saygılı ve hoşgörülü olma.

Çocuklar için felsefe, verilen bilgilerin ötesine geçme ve yalnızca doğrudan karşılıklarıyla değil aynı zamanda analitik ve kavramsal düzeyde de metinlerle ilgilenmeyi sağlar. Çocuklar için felsefe eğitiminin, felsefi ya da bağımsız düşünme yeteneği kazandırma dışında, çocuğun kişisel gelişimine yardımcı olacağı ve dil, konuşma ve tartışma becerilerini geliştirmesine katkısı bulunacağı da beklenmektedir (Tepe, 2015, s. 79). Lipman, Sharp ve Oscanyan'a (1977) göre yaşamımızın her alanında çıkarımda bulunuruz. Bu çıkarımlar düşündüğümüz şeylerden, gördüğümüz, işittiğimiz, tattığımız, dokunduğumuz ve kokladığımız şeylerden sayısız anlamlar çıkarmamızı sağlar. Bu bağlamda çocuklar da çıkarım yapabildikçe okudukları metinlerden daha fazla anlam çıkarabileceklerdir. Sonrasında ise bu onların okumalarını daha tatmin edici hâle getirecek ve okuduklarından tatmin oldukça, çıkarım yapabildikçe eğlence, rahatlatma ya da anlama için olsun olmasın okumaları daha olası olacaktır (Akt. Mutlu, 2017, s. 28). Bu bağlamda öğrencilerin, yaratıcı ve eleştirel düşünme, çıkarım yapma gibi becerilerini geliştirmek için felsefe ve edebiyatın buluşması önemlidir. Fisher (2001, s. 20) öykülerin çocukların okudukları, düşündükleri ve hissettikleri hakkında ciddi, sistematik ve sürekli bir tartışmada bulunmalarına yardımcı olur ve felsefe yapmaya esnek bir giriş sağlayacağını vurgular.

Eleştirel düşünmenin temelinde sorular vardır. Eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesini sağlayan çocuklar için felsefe etkinliklerinin temelini de sorular oluşturur. Bu nedenle felsefe tartışmalarında kullanılacak soru türlerini tanımak ve bu soruları kullanabilmek önemlidir. Çocuklar için felsefe etkinlikleri öğrencilerin bilişsel becerilerinin geliştirilmesinde de etkilidir. Bu beceriler Türkçe dersinin hedefleri ile de örtüşmektedir. Fisher (2001), çocuklar için felsefenin geliştireceği bilişsel becerileri, bu becerilere yönelik uygulama ve soru örnekleri belirlemiştir. Bu örnekleri şu şekilde ifade edebiliriz:

Tablo 1. Fisher'ın soru tasnifi

Beceri alanı	Uygulamalar	Sorular
Bilgi işleme becerisi	-okunan metinden anlam çıkarmak için tartışma -metinden anladıklarını ve anlamadıklarını belirleme -ilgili kavramları ve fikirleri anladıklarını göstermek için bilgiyi yorumlama	-metinle ilgili ne biliyoruz/ne bilmiyoruz? -bilmek için neye ihtiyacımız var?
Soruşturma becerisi	-okuyarak, tartışarak ve yazarak metinle ilgili sorular sorma -problem oluşturma -soruşturma sürecine katılma -olası çözümler bulma -yeni araştırma alanları açmak için okuma	-ne öğrenmek istiyoruz? -sormak istediğimiz sorular neler? -problem ne?
Muhakeme becerileri	-çıkartım yapmak -düşünceleri gerekçelendirmek(neden sunmak) -ne düşündüğünü açıklamak için doğru ifadeleri kullanmak -kanıtlarla birlikte karar vermek	-hangi çıkarımları yapabiliriz? -buna inanmak için iyi ve yeterli nedenler var mı? -bunun ne anlama geldiğini açıklayabilir miyiz?

Yaratıcı düşünme becerileri	-fikirler arasında ilişkiler kurarak yeni fikirler üretmek -olası hipotezler önermek -hayal gücünü düşüncelerle ilişkilendirme -alternatif fikir ve açıklamalar arama	-başka bir soru önerebilir miyiz? -başka bir bakış açısı mümkün mü?
Değerlendirme becerileri	-tartışmalı konulara kendi kararını uygulama -fikirlerini değerlendirmek için ölçütler geliştirme -başkalarının fikirlerini ve katkılarını değerlendirme -kendini eleştirme ve düzeltme pratiği yapma.	-bu soruşturmadan ne öğrendik? -düşüncemiz nasıl değişti? -düşünmek için hala neye ihtiyacımız var?

Direk'e (2002) göre çocuklar için felsefenin genel amacının, çocukların okuma, anlama, soru sorma, problem görme gibi etkinliklerde bulunarak düşünme ve dili kullanma becerisini geliştirmektir. Düşünme ve dil arasındaki bağıntılar hareket noktasıdır. Çünkü düşünme, anlam verme ile bağlantılıdır. Öykü, hayatı kendi akışı içinde bölüp parçalamadan, didaktik olmadan bir bütün olarak veren bir metindir. Bizi çocuklara uzun ve sıkıcı gelecek açıklamalar yapmaktan kurtarır ve çocukların sezgisel kavrayışlarının yolunu izlememize sağlar. Dilin kullanımı akıl yürütmeye önemli bir role sahiptir. Sözcükler arasında ilişki kurmak, benzerlikler bulmak, analogik düşünmek, karşılaştırma yapmak, anlam belirsizliklerini fark etmek gibi eylemler akıl yürütmeye dolayısıyla dilin kullanımıyla bağlantılıdır. Buradan yola çıkarak çocuklar için felsefenin dilin kullanımına katkısından söz edilebilir (Akt. Akkocaoğlu Çayır, 2015).

Çocuklar için felsefenin dil ile ilişkilendirilebilecek amaçlarından bir diğeri ise sadece fiziksel olarak gerçekleştirilen bir okuma yerine sözcüklerin ve cümlelerin bağlam içerisindeki değerini, anlamını keşfetmeyi sağlayacak biçimde okuma becerisini geliştirmektir. Böyle bir okumanın, çocukların okumadan aldıkları hazzı artıracığı, metnin anlamına ve metinden hareketle başka anlamlara ulaşma becerilerini geliştireceği düşünülmektedir.

Türkçe derslerinde, çocuklar için felsefe yaklaşımının kullanımı bu açıdan önemlidir. Türkçe derslerinde temel materyallerden biri olan ders kitaplarında yer alan yazınsal metinlerin, nitelikli metinler arasından seçilmesi oldukça önemlidir. Ancak nitelikli metin seçilmesi, öğrencilerin metinden hareketle düşünme becerilerini geliştirmeleri açısından tek başına yeterli değildir. Öğrencilerin metin üzerinde tartışmalarını ve dolayısıyla metin üzerine düşüncelerini, metni anlamak için zihinsel bir çaba göstermelerini sağlayacak etkinlikler tasarlanmalıdır. Çocuklar için felsefe yaklaşımı, metinler üzerinde böyle bir etkinliği zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, çocuklar için felsefenin olanaklarından, Türkçe derslerinde anlama ve düşünme becerilerini geliştirme sürecinde yararlanılabileceği düşünülmektedir. Çocuklar için felsefede düzenli olarak geliştirilen beceriler Uluslararası Okuryazarlık Stratejisinde belirlenen becerilerdir:

1. Kişisel deneyimle hikâyeye bağlanma
2. Hikâyeyi sorgulama ve değerlendirme
3. Temaları ve fikirleri belirleme
4. Metindeki görüş ve kanıtları ayırt etme
5. Örtülü anlamları belirleme
6. Eleştirel okuma tutumu geliştirme (Fisher, 2001).

Direk (2016) çocuklar için felsefe uygulamalarının yapıldığı derslere yönelik örnek bir plan önermiş ve bu planı uygulama aşamalarını şöyle açıklamıştır:

1.Okuma ve metin üzerinde tartışma (40 dakika): Kullanılan yöntem Sokratik yöntem olarak nitelendirilebilir ancak burada farklı olan soruların öğretmen tarafından değil öğrenci tarafından sorulmasıdır.

- Okuma: Öğretmen soruşturma sırasında tartışmayı başlatmak amacıyla kullanacağı metinden bir bölüm okur. İkinci okuma öğrenciler tarafından yapılır ve son aşamada metnin anımsanan bir kısmı canlandırılır.
- Soru sorma: Öğrencilerden okudukları metinle ilgili soru üretmeleri istenir. Bu soruların metinle doğrudan ilgili sorular olabileceği gibi üzerinde tartışmak istedikleri bir konuya ilişkin olabileceği söylenir. Burada önemi olan öğrencinin soru biçiminde bir tümce kurabilmesidir. Öğrenciler soru sorma konusunda zamanla ustalaşacaklardır. Her öğrencinin sorusu yanına adı da eklenerek tahtaya yazılır. Tahtaya yazılan sorular oylanarak hangi soru ile tartışmanın başlatılacağına karar verilir.
- Metin üzerinde tartışma: mantıksal bir zorunluluk yoksa tartışma en fazla oy alan sorudan başlatılır. Seçilen soru ilk önce soruyu soran öğrenciye yöneltilir. Çünkü soruyu soran öğrencinin bir problem görmüş olduğu ve soru ile ilgili bir düşüncesi olduğu varsayılır. Öğrenci ile diyalog mümkün olduğunda sürdürülür ve soru başka öğrencilere de yöneltilir. Bu aşamada öğretmen, öğrencilerin birbirlerini dinlemelerini sağlamak, diyalogu öğrenci-öğretmen biçiminden çıkararak öğrencilerin birbirlerine yönelmelerini sağlayacak biçimde yönlendirmek, bu arada tartışmada ortaya çıkan fikirlerin unutulmaması için fikirleri toplamak gibi görevler üstlenir.

2. Alıştırılmalar- tartışma konuları- yazma konuları

- Tartışmalar: Tartışmanın bir çaba gerektirdiği ve yanmak/yenilmek üzerine kurulu bir kavram olmadığı hatırlatılır. Başta savunulan görüşlerden daha sonra vazgeçmek ya da değiştirmek kötü değil, olumlu bir davranıştır. Bu aşamada öğrencilerin tartışmak istediği sorular tartışılır.
- Yazma konuları: Yazma konuları felsefe etkinliğine en çok hizmet eden

bölümdür. Sınıf düzeyine problemle ilgili bir deneme yazmaları istenir ya da programın akışına göre bir ders saati buna ayrılabilir. Deneme örnekleri okunarak yazma isteği uyandırılabilir.

Türkçe dersleri bilginin aktarıldığı bir ders değil, beceri geliştirmeyi amaçlayan bir derstir. Geliştirmeyi amaçladığı beceriler, öncelikle dil becerileridir. Dil becerilerinin geliştirilmesi sürecinde ise yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme, araştırma gibi temel becerilerin geliştirilmesini de önemser. Dolayısıyla yukarıda ifade edilen ders planının, Türkçe derslerinin beceri odaklı yürütülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Direk'in çocuklar için felsefe uygulamasına yönelik belirlediği aşamaların, Türkçe derslerinde uygulanan metin işleme süreçleri ile kısmen benzerlik göstermektedir. Çocuklar için felsefe etkinlikleri bir uyarıcının sunulmasıyla başlar ve öğrencilerin soru sorması ile devam eder. Türkçe derslerinin de ana materyali metinlerdir. Ders kitaplarında yer alan metni anlamaya yönelik etkinlikler genellikle cevabı metnin içerisinde olan sorulardan, ana fikir ve konu buldurmayı amaçlayan ancak bunu 'metnin ana fikri/konusu nedir?' biçimindeki bir soru ile yapmaya çalışan etkinliklerden oluşmaktadır. Oysaki Türkçe dersleri metnin dünyasına girmeyi, metni anlamlandırmayı ve metinden hareketle bir anlam oluşturmayı sağlamalıdır. Bu bağlamda çocuklar için felsefe yaklaşımının metin ve öğrenciler arasında kurduğu ilişki, metni anlamlandırma ve metinden anlam çıkarma, metinden hareketle dünyayı algılama ve eleştirel düşünme becerisini geliştirme açısından etkili bir yöntem olacağı söylenebilir.

Çocuklar için felsefe uyarıcı olarak kullanılan metne yönelik soruların öğrenciler tarafından oluşturulmasını ister. Öğrenciler, metinde problem olarak gördükleri bir konuya yönelik soru sorabilecekleri gibi metinden hareketle üzerinde düşünebilecekleri herhangi bir konuya yönelik de soru sorabilirler. Öğrencilerin sorulan soruları yanıtlaması yerine kendi sorularını üretmeleri, metni anlama çabası içine girmelerini zorunlu kılar. Aynı zamanda felsefi nitelikli sorularla uğraşmak, çocukların kavramları keşfetme, farklı bakış açılarının varlığını fark etme, farklı açılardan olaylara bakmayı öğrenme ve düşünme becerilerinin geliştirilmesine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Çocuklar için felsefe etkinliklerinin sonunda bir doğruya ulaşma amaçlanmaz. Felsefi tartışma bittiğinde, katılımcıların tartışılan konu ile ilgili zihinlerinde soru sormaya devam etmeleri en önemli çıktılardan biridir. Dolayısıyla Türkçe derslerinde eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilmek için metinlere yönelik yönlendirici sorular yerine, öğrencilerin kendi düşünceleri ile örtüşmeyen fikirleri fark edebilmelerini ve aynı zamanda kendi düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri sorularla karşılaşmaları gerekir. Bu bağlamda çocuklar için felsefe önemli bir alan olma özelliği göstermektedir.

Çocuklar için felsefe etkinliklerinin Türkçe derslerinde eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilmesi için Türkçe öğretmenlerinin de bu alanla ilgili bilgi sahibi olmaları ve bir felsefe oturumunu yönetecek becerileri kazanmış olmaları gerekir. Karakaya (2006) öğretmenlerin sürekli olarak büyük bir sabırla felsefi kaynak kitaplarıyla, konuyla ilgili diğer felsefi kaynaklarla ve

de felsefe ve düşünce içeren çocuk ve gençlik edebiyatıyla, yani bu türde yazılmış kitap, öykü, roman ve metinlerle çok iyi bir şekilde ilgilenmelerinin veya çalışmalarının gerekliliğini vurgular.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) genel amaçları dikkate alınarak yukarıda ifade edilen amaçlar değerlendirildiğinde, çocuklar için felsefe eğitimi, bu amaçları gerçekleştirme bağlamında işlevsel olarak kullanılabilir bir yaklaşımdır. Aynı zamanda dil ve düşünce arasındaki ilişki dikkate alındığından Türkçe derslerinin düşünce geliştirme bağlamında önemli bir ortam özelliği gösterdiği ve bu ortamın da eleştirel düşünme ile ilişkilendirilmiş etkinlik ve yaklaşımlarla planlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç

Değişen ve gelişen dünyada bilgiye ulaşmak fazlasıyla kolaylaşmıştır. Aynı anca birden fazla bilgiye kolaylıkla ulaşabilmek eleştirel düşünme becerisinin önemini farkında olmak için yeterlidir. Bu açıdan bakıldığında dünyayı anlamlandırmamızı ve algılamamızı sağlayan dil ve düşünce arasındaki bağlantının geliştirilmesi gerekir. Okul yaşamına dinleme ve konuşma becerisini kazanmış olarak başlayan bir öğrenci okul ile birlikte okuma ve yazma becerisini kazanır. Aynı zamanda bu becerileri birlikte geliştirir. Düşünme becerilerinin gelişimi, dil becerilerinin gelişimi ile doğru orantılıdır. Türkçe derslerinin en önemli amaçlarından biri dil becerilerini etkili kullanan ve bunun yanında eleştirel, yaratıcı düşünebilen bireyler yetiştirmektir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) amaçlarında ise hem dil becerilerine hem de düşünme becerilerine yönelik amaçlar belirlenmiştir. Program ile öğrencilerin;

- Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Çocuklar için felsefe eğitiminin amaçlarını ise Vansieleghem (2005) şöyle ifade eder;

- Çocuklar için felsefe çocukların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak özerk, eleştirel ve yansıtıcı düşünceleri için çocuklara yardım etmek,
- Çocukların ihtiyaç duydukları becerilerin, stratejilerin ve tutumların

- gelişmesini ve bunları uygulamaya koymalarını sağlamak,
- Çocukların ne düşündüklerini doğru sorular sorarak tarafsız bir biçimde sözlü olarak ifade etmelerini sağlamak
- Düşüncelerini gerekçelendirerek güçlendirmelerini sağlamak,
- Diyalog ve sorgulama becerisini geliştirmek,
- Öğrencilerin kendi öğrenmeleri üzerinde sorumluluk alma ve öğrenmelerini kontrol etme becerisi kazandırmak,
- Farklı bakış açılarının dikkate alınmasını sağlamak.

Düşünme becerilerini geliştirme bağlamında, çocuklar için felsefe yaklaşımının amaçları ile Türkçe derslerinin amaçları arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Programda belirlenen kazanımlara ulaşma noktasında metinleri ana araç olarak gören Türkçe derslerinde, uyarıcılardan hareketle etkinliklerini sunan çocuklar için felsefe yaklaşımının olanaklarını kullanmak öğrencilerin sorgulama, düşünme becerilerini geliştirecek ve aynı zamanda dil becerilerinin gelişimine de katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Gelecek Araştırmalar

Bu araştırmada çocuklar için felsefe yaklaşımının Türkçe derslerinde eleştirel düşünme becerisini geliştirme sürecinde kullanılabilirliğine yönelik öneride bulunulmuştur.

Türkçe derslerinde eleştirel düşünme becerisini geliştirme sürecinde çocuklar için felsefe yaklaşımının etkisi araştırılabilir. Aynı zamanda öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerini geliştirme sürecine çocuklar için felsefe yaklaşımının etkisi araştırılabilir.

Yazar Katkıları

Araştırma tek yazarlı bir çalışma olduğu için bütün bölümleri yazara aittir.

Yayın Etiği

Araştırmada doküman incelemesi yapılarak derleme türünde bir araştırma yürütülmüştür. Bu sebeple araştırma etik kurul izni gerektiren çalışmalar içerisinde yer almamaktadır.

ORCID

Zeynep Cin Şeker <http://orcid.org/0000-0002-0294-2961>

Kaynakça

- Akkocaoğlu, N. (2015). *Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma*. (Yayımlanmış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başoğlu, N. ve Mutlu, B. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitimine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 983-998.
- Boyacı, N. P., Karadağ, F. ve Gülenç, K. (2018). Çocuklar için felsefe/çocuklarla felsefe: felsefi metotlar, uygulamalar ve amaçlar. *Kayı*, 31, 145-173.
- Direk, N. (2002). *Küçük Prens*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Dirican, R. (2017). Çocuklarla felsefeye varoluşsal bir bakış. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 167-177.
- Droit, R. P. (2017). *Çocuklarla felsefe sohbetleri*. Ankara: Say Yayınları.
- Eğmir, E. (2018). *Eleştirel düşünme becerisi öğretimi: ortaokul öğrencileri için bir program tasarısı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Facione, P. (2015). *Critical thinking: what it is and what it counts*, Insight Assessment.
- Fisher R. (2001) Philosophy in Primary Schools: fostering thinking skills and literacy, *Reading*, July, 67-73.
- Gaut, B. and Gaut, A. M. (2012). *Philosophy for young children: a practical guide*. New York: Routledge.
- Gelder, T. V. (2005). Teaching critical thinking: some lessons from cognitive science. *College Teaching*, 53(1), 41-48.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F. ve Gülgöz, S. (2003). Eleştirel düşünme. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Huitt, W. (1998). *Critical thinking: an overview*. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University.
- Jackson, E. T. (2017). Philosophy for children- the art and craft of gently socratic inquiry.
- Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 1566-1593.
- Karakaya, Z. (2006). Günümüz çocuk edebiyatından seçilmiş çocuk felsefesi örnekleri. *Turkish Studies*, 2, 21-39.
- McCall, C. C. (2017). *Düşünmeyi dönüştürmek*. Ankara: Nobel Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. Sınıflar için)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mutlu, B. (2017). Çocuklukta ve çocukça felsefe yapmak. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 19-49.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Patrick, J. I. (1986). Critica i thinking in the social studies. ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education Bloomington IN.
- Polat, s. (2014). *Eleştirel düşünme becerisi öğretiminin çok yönlü incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Potts, B. (1994). Strategies for Teaching Critical Thinking. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 4(3), 1-3.
- Semerci, N. (2000). Kritik düşünme ölçeği. *Eğitim ve Bilim*, 25(116), 23-26.
- Smith, G. f. (2003). Beyond critical thinking and decision making: teaching business students how to think. *Journal of Management Education*, February, 23-50.
- Stenberg, R. J. (1987). Teaching critical thinking: eight ways to fail before you begin. *Phi Delta Kappan*, 456-459.
- Şahinel, S. (2002). *Eleştirel Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Timuçin, A. (2004). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Taşdelen, V. (2017). Çocuk kültürü bağlamında çocuklarla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 7-17.
- Tepe, H. (2013). UNESCO verileri ışığında dünyada çocuklar için felsefe. İçinde Betül Çotuksöken ve Harun Tepe (Yayına Haz.). *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi*, 77-94. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Trickey, S. ve Topping, K. J. (2004). 'Philosophy for children': a systematic review. *Research Papers in Education*, 19(3), 365-380.
- Vansieleghem, N. (2005). Philosophy for children as the wind of thinking. *Journal of Philosophy of Education*, 39(1), 18-35.
- Yapar Gönenç A. ve Bozkurt, G. (2017). *Dil temelinde felsefe ve medya*. İstanbul: Der Yayınları.

The Journal of International Social Science Education

ISSN: 2146-6297 (Online) Journal homepage: <https://www.dergipark.org.tr/en/pub/issej>

A functional approach proposal in the context of developing critical thinking skills with texts in Turkish lessons: Philosophy for children (P4C)

Zeynep Cin Şeker

To cite this article: Cin Şeker, Z. (2022). A functional approach proposal in the context of developing critical thinking skills with texts in Turkish lessons: Philosophy for children (P4C), The Journal of International Social Science Education, 8(1), 98-122. DOI: 10.47615/issej.1094455

To link to this article: <https://doi.org/10.47615/issej.1094455>

© 2022 The Author(s). Reprints and permissions: Authors have permission to share their article after it has been published in ISSEJ/The journal of International Social Science Education, either in print or online as a First Edition

Highlights

No study has been found in the literature that explains the approach to philosophy for children and its effects on different student groups.

Unlike the studies in the literature, in this study, the philosophy approach for children is proposed as a method that can be used in the process of developing critical thinking skills in Turkish lessons. It is thought that the study will contribute to researchers working in the field of Turkish education and teachers in the field.

ISSEJ/The Journal of International Social Science Education is a double peer-reviewed online journal. This article can be used for research, teaching and private studies. Only the authors are responsible for the content of the article. The journal has the copyright of the articles. The publisher cannot be held liable for any loss, transaction, claim or damage arising directly or indirectly in connection with the use of the research material.

All authors are requested to disclose any actual or potential conflict of interest including any financial, personal or other relationships with other people or organizations regarding the submitted work.

¹Bu çalışma 5. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2021)'nda sunulan 'Türkçe Derslerinde Metinlerle Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesi Bağlamında İşlevsel Bir Yaklaşım Önerisi: Çocuklar İçin Felsefe (P4C)' sözlü bildirinin geliştirilmiş biçimidir.

A functional approach proposal in the context of developing critical thinking skills with texts in Turkish lessons: Philosophy for children (P4C)

Zeynep Cin Şeker

ABSTRACT

Turkish education is not a static process in which knowledge is transferred, but a process based on skill development. The aim of Turkish education is to train individuals who can understand what they read and listen to and express their understanding effectively with their speaking and writing skills. In addition to language skills, developing thinking skills such as critical thinking, problem solving, creative thinking, and research is another goal of Turkish education. It is known that there is a mutually reinforcing relationship between language skills and thinking skills. While the development of comprehension and expression skills determines the quality of an individual's thinking skills, the development of thinking skills determines the quality of language skills. This close relationship between language and thought makes it necessary to include activities aimed at improving thinking skills in Turkish lessons. In recent years, the interest of philosophy for children / philosophy with children approach has attracted attention in the world and in our country. The similarity between the aims determined in the Turkish Language Teaching Program and the aims of the philosophy approach for children is striking. In this context, the primary aim of the study is to reveal the similarity between the aims of the philosophical approach for children and the aims of Turkish education. Another aim of the study is to raise awareness on how to benefit from the philosophy approach for children in Turkish lessons.

ARTICLE HISTORY

Received 28 March 2022
 Accepted 13 May 2022

KEYWORDS

Turkish education
 Philosophy for children
 Critical thinking
 P4C
 Critical Thinking
 Teaching

Type of the paper

Review article

CONTACT Zeynep Cin Şeker zeynepseker@atauni.edu.tr Kazım Karabekir Faculty of Education, Erzurum, 25240

© 2022 Zeynep Cin Şeker

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial License <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits non-commercial re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited, and is not altered, transformed, or built upon in any way.

Introduction

Although the problem of access to information seems to have disappeared in our current world, in which the ways of accessing information have increased, this situation has brought other needs and problems. The inclusion of technological tools in our daily lives has enabled us to access more than one information on the same subject and this has increased the speed of access, as well. Access to information about a subject which is more than necessary and whose accuracy and reliability are uncertain, has made it necessary for individuals to develop basic skills such as critical thinking, decision-making, and discussing. The constantly-developing and changing information sources have made it necessary to change the understanding of education and therefore the school. Schools have lost their characteristics of being the only source by which information is accessed and learned. According to Taşdelen (2017, p. 8), the education of knowledge and sciences does not go beyond being an inefficient memorization and a mere self-consuming effort when it does not ultimately turn into a thinking education and blend with it. In the educational process, it is considered important to gain and develop thinking skills, by students, that will allow them, who also experience the ways to access knowledge in their social life, to use their knowledge through mental processes in a functional way. In this context, it can be suggested that in the educational environment, it is important for students to meet the activities aimed at improving their thinking skills in general and critical thinking skills in particular.

The teacher's approach is of great importance in order to gain critical thinking skills and the micro skills that make this skill possible, and to ensure that students become a critical thinker. However, the greatest assistant of a teacher who can teach critical thinking is that the lessons enabling the development of the critical thinking skills are associated with these skills. It is thought that the Turkish lesson is one of the most important lessons that will contribute to the development of critical perspective among students. There are many methods and techniques in the literature that can be used to improve critical thinking skills. The approach of philosophy for children is also an approach adopted in the world, but it is a newly-developing approach that can be associated with many disciplines in our Turkey. In this context, the approach of philosophy for children, which has been prominent in recent years, is an activity that enables the development of thinking skills and has an application area for different disciplines. Therefore, we can put forward that it is important to reveal the relationship between Turkish lessons and the approach of philosophy for children, and the applicability of this approach in Turkish lessons.

Turkish lessons are not a lesson in which knowledge is transferred, but a lesson that aims to develop skills. The skills it aims to develop are primarily language skills. In the process of developing language skills, Turkish lessons are also focused on the development of basic skills such as creative thinking, critical thinking, problem solving, and searching. Therefore, it is thought that the lesson plan mentioned above will contribute to the skill-oriented conduct of Turkish lessons. The activities of philosophy for children begin with the introduction of a stimulus and continue with students asking questions. The main material of Turkish lessons are texts. The activities aimed at

understanding the text in the course books include generally the activities trying to find the main idea and subject of a text via the questions whose answers are given in the text, especially through the question "what is the main idea/subject of the text?". However, Turkish lessons should ensure that you enter the world of the text, make sense out of the text, and create a meaning based on it. In this context, it can be suggested that the approach of philosophy for children will be an effective method for establishing a relationship between the text and students, understanding the text and making sense out of the text, perceiving the world from the text and developing critical thinking skills.

Purpose

Philosophy for children requires students to create questions for the text used as a stimulus. Students can ask questions about a topic they see as a problem in the text, as well as about any topic they can think about based on the text. Students are required to produce their own questions instead of answering the questions, which forces them to try to understand the text. At the same time, dealing with philosophical questions contributes to the development of children's skills of discovering concepts, recognizing the existence of different perspectives, learning to look at events from different angles, and thinking.

It is not aimed to reach a truth at the end of the activities of philosophy for children. One of the most important outcomes is that the participants continue to ask questions in their minds about the topic under discussion when the philosophical discussion is over. Therefore, in order to develop critical thinking skills in Turkish lessons, instead of guiding questions on the texts, the questions that will enable students to notice the ideas that do not correspond to their own thoughts and also to express their own opinions freely should be addressed to them. In this context, philosophy for children forms an important field.

Considering the relationship between language and thought, it is believed that Turkish lessons serve as an important environment for development of thoughts, and it is significant to plan this environment with the activities and approaches associated with critical thinking. In this context, the primary purpose of this study is to reveal the similarity between the aims of the approach of philosophy for children and the aims of Turkish language teaching. Another purpose of the study is to raise awareness on how to benefit from the approach of philosophy for children in Turkish lessons.

Method

Scanning model was used in this study. The data of the research were collected by document analysis. The data were obtained from the domestic and foreign literature on critical thinking and teaching, the relationship between Turkish education and critical thinking, philosophy approach for children. The data were first arranged in a way to reveal the relationship between Turkish education and critical thinking skills, and then the relations between the application process of the philosophy approach for children and the text processing process in Turkish lessons were revealed and interpreted.

Discussion and Conclusion

In the changing and developing world, access to information has become very easy. Easy access to more than one information at the same time is enough to be aware of the importance of critical thinking skills. From this point of view, the link between language and thought that allows us to understand and perceive the world needs to be improved. A student who starts school life with listening and speaking skills gains the skills of reading and writing at school. He/she improves these skills together. The development of thinking skills is directly proportional to the development of language skills. One of the most important targets of Turkish lessons is to raise individuals who can use their language skills effectively and also think critically and creatively. In the context of development of thinking skills, considering the similarities between the aims of the approach of philosophy for children and the aims of Turkish lessons, it is thought that the activities of philosophy for children can be used in the process of developing critical thinking skills in Turkish lessons.

Research Limitations and Future Research

In this study, suggestions were made regarding the use of the philosophy approach for children in the process of developing critical thinking skills in Turkish lessons. The effect of the philosophy approach for children in the process of developing critical thinking skills in Turkish lessons can be investigated. At the same time, the effect of the philosophy approach for children on the development of students' speaking and listening skills can be investigated.

Author Contributions

Since the research is a single-authored study, all parts belong to the author.

Publication Ethics

In the research, a compilation-type research was carried out by making document analysis. For this reason, the research is not included in studies that require ethics committee approval.

ORCID

Zeynep Cin Şeker <http://orcid.org/0000-0002-0294-2961>

References

- Akkocaoğlu, N. (2015). *Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma*. (Yayımlanmış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başoğlu, N. ve Mutlu, B. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitimine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 983-998.
- Boyacı, N. P., Karadağ, F. ve Gülenç, K. (2018). Çocuklar için felsefe/çocuklarla felsefe: felsefi metotlar, uygulamalar ve amaçlar. *Kaygı*, 31, 145-173.
- Direk, N. (2002). *Küçük Prens*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Dirican, R. (2017). Çocuklarla felsefeye varoluşsal bir bakış. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 167-177.
- Droit, R. P. (2017). *Çocuklarla felsefe sohbetleri*. Ankara: Say Yayınları.
- Eğmir, E. (2018). *Eleştirel düşünme becerisi öğretimi: ortaokul öğrencileri için bir program tasarısı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Facione, P. (2015). *Critical thinking: what it is and what it counts*, Insight Assessment.
- Fisher R. (2001) Philosophy in Primary Schools: fostering thinking skills and literacy, *Reading*, July, 67-73.
- Gaut, B. and Gaut, A. M. (2012). *Philosophy for young children: a practical guide*. New York: Routledge.
- Gelder, T. V. (2005). Teaching critical thinking: some lessons from cognitive science. *College Teaching*, 53(1), 41-48.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F. ve Gülgöz, S. (2003). Eleştirel düşünme. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Huitt, W. (1998). *Critical thinking: an overview*. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University.
- Jackson, E. T. (2017). Philosophy for children- the art and craft of gently socratic inquiry.
- Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 1566-1593.
- Karakaya, Z. (2006). Günümüz çocuk edebiyatından seçilmiş çocuk felsefesi örnekleri. *Turkish Studies*, 2, 21-39.
- McCall, C. C. (2017). *Düşünmeyi dönüştürmek*. Ankara: Nobel Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. Sınıflar için)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mutlu, B. (2017). Çocuklukta ve çocukça felsefe yapmak. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 19-49.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Patrick, J. I. (1986). Critica i thinking in the social studies. ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education Bloomington IN.
- Polat, s. (2014). *Eleştirel düşünme becerisi öğretiminin çok yönlü incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Potts, B. (1994). Strategies for Teaching Critical Thinking. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 4(3), 1-3.
- Semerci, N. (2000). Kritik düşünme ölçeği. *Eğitim ve Bilim*, 25(116), 23-26.
- Smith, G. f. (2003). Beyond critical thinking and decision making: teaching business students

- how to think. *Journal of Management Education*, February, 23-50.
- Stemberg, R. J. (1987). Teaching critical thinking: eight ways to fail before you begin. *Phi Delta Kappan*, 456-459.
- Şahinel, S. (2002). *Eleştirel Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Timuçin, A. (2004). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Taşdelen, V. (2017). Çocuk kültürü bağlamında çocuklarla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 7-17.
- Tepe, H. (2013). UNESCO verileri ışığında dünyada çocuklar için felsefe. İçinde Betül Çotuksöken ve Harun Tepe (Yayına Haz.). *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi*, 77-94. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Trickey, S. ve Topping, K. J. (2004). 'Philosophy for children': a systematic review. *Research Papers in Education*, 19(3), 365-380.
- Vansielegheem, N. (2005). Philosophy for children as the wind of thinking. *Journal of Philosophy of Education*, 39(1), 18-35.
- Yapar Gönenç A. ve Bozkurt, G. (2017). *Dil temelinde felsefe ve medya*. İstanbul: Der Yayınları.